

Országgtükör

Az Európai Unió konzuljai kérdeztek

Nem mai keletű az együttműködés az Európai Unió igazságügyi szervezetei és a magyar ügyészségek között. Számtalan közös cél és feladat köti össze őket. Többek között a szervezett bűnözés elleni összehangolt fellépés is, amelynek egyik eleme a kölcsönös tájékoztatás. Ilyen jellegű találkozóra került sor a közelmúltban, amikor a Legfőbb Ügyészség osztályvezető ügyésze adott átfogó képet az Európai Unió tagállamai konzuljainak arról, ami a bűnözést illetően az elmúlt évtizedben, a rendszerváltozás óta Magyarországon történt. A konzulok előzetes kérdéseikben egyaránt firtatták az uniós állampolgárok magyarországi bűncselekményeinek alakulását és a magyar bűnelkövetők cselekedeteit az Európai Unióban. Természetesen a tájékoztató kitért a szervezett bűnözés néhány magyarországi jellemzőjére éppúgy, mint a hazánkban fogva tartott külföldi állampolgárokkal kapcsolatos garanciális feladatokra. Ezúttal (a terjedelmi korlátokra tekintettel) a tájékoztató előadásoknak csak egy részét adjuk közre.

A szerkesztő

Nézzük tehát, miként alakult az EU-országok állampolgárainak szerepe a magyarországi bűnözésben, valamint a magyar állampolgárok bűnözése az EU-országokban. 1995-1999 között a magyarországi bűnözés alakulását nem a külföldi bűnelkövetők száma és tevékenysége határozza meg, mert részesedésük csupán mintegy évi 4-5 százalék körül alakul. Az Interpol adatai (az 1996. évi adatokat tartalmazó kiadványból) szerint Franciaországban 17,7%, Ausztriában 19,5%, Németországban 28,3%, de például Luxemburgban 64,6 % a külföldi bűnelkövetők részesedése az össz-bűnözésből.

A külföldiek szerepe a bűnözésben Romániában 1,1%, Szlovákiában 1,6% volt. (Ukrajna nem szolgáltat erről adatokat). Az említett adatok azt támasztják alá, hogy egy országban akkor jelenik meg a külföldi bűnözés nagyobb súllyal, ha az adott állam magasabb gazdasági fejlettségű és határai nyitottak.

A magyarországi bűnözésben a rendszerváltozás előtt is szerepeltek külföldi bűnelkövetők, de ez inkább mesterségesen gerjesztett jelenség volt, mert döntően az NDK-beliek tiltott határátlépési kísérletei és a lengyelek deviza-bűncselekményei alkották. Az 1990-es évek közepére a kép alaposan megváltozott. 1995-ben 5985, 1996-ben 4733, 1997-ben 4923, 1998-ban 7001, 1999-ben 6401, összesen 29 043 külföldi bűnelkövető vált ismertté, közülük 3505 fő (12%) volt az EU-országok polgára.

1997-ben és 1998-ban egyaránt 659 külföldi állampolgár követett el Magyarországon közlekedési bűncselekményt. E bűncselekmény-kategórián belül emelkedett a *közúti bal- eset gondatlan okozása*, ugyanakkor csökkent az *ittas állapotban való járművezetés* (1997-ben 333, 1998-ban 302). Magyarország földrajzi elhelyezkedéséből következően, nemkülönben a turisztikai szempontok alapján a legtöbb közlekedési bűncselekményt a német és az osztrák állampolgárságú személyek követték el. Sajnálatos módon az állapítható meg, hogy e két ország állampolgárainak az ittas állapotban való járművezetése nem csökkent, hanem emelkedett.

A külföldi állampolgárságú sértettek száma a következőképpen alakult: 1995-ben 14517, 1996-ban 17 759, 1997-ben 16 857, 1998-ban 16 839, 1999-ben 13 473. Ez összesen 79 445 külföldi sértettet jelentett, közülük 56 580 (71,2%) érkezett az EU-országokból.

Összefoglalva az állapítható meg, hogy az EU-országok polgárai a magyar bűnözésben inkább sértettként szerepelnek, a bűnelkövetők többsége más régiókból érkezik hozzájuk. Nagyobb számban csak német és osztrák bűnelkövetők fordulnak elő, akik általában közlekedési bűncselekményeket valósítanak meg.

Az 1995 és 1999 között magyar állampolgárok az EU-országokban 2849 olyan bűncselekményt követtek el, amelynek kapcsán a büntetőeljárást az érintett külföldi hatóságok felajánlották. E cselekmények döntő többségét Ausztriában és Németországban követték el. A bűncselekmények általában kisebb súlyú lopások és csalások voltak.

A gyermekkorúak és fiatalok bűnözéséről

Magyarországon a fiatalok bűnelkövetők számában az 1998-ban észlelt csökkenés (9%) a múlt évben folytatódott (11 540, 10,3%). Az összes bűnelkövetők 8,8%-a volt az elmúlt évben fiatalok. A nem büntethető gyermekkorúak esetében viszont emelkedés tapasztalható (1999-ben 4136 eset volt).

A fiatalok bűnözését 1999-ben a korábbi időszakhoz hasonlóan a *vagyon elleni bűncselekmények* dominanciája (74,2%) jellemezte. A nem büntethető gyermekkorúaknál ez az arány 86,2% volt. A vagyon elleni bűncselekményeken belül a lopások, legfőképpen a betöréses lopások fordultak elő nagyobb számban. A rablások száma 399 (3,46%) volt, a kábítószerrel visszaélés büntetett elkövetők körében 57,8%-os emelkedés észlelhető (1999-ben 355 volt).

A vagyon elleni – de az élet elleni – bűncselekményekre is jellemző az elkövetési mód durvulása. Egyre gyakrabban tapasztalható, hogy az épületbe történő bejutáshoz szükséges mértékű erőszak, amely sok esetben vandalizmusban nyilvánul meg. Az ország nyugati részében tapasztalható volt az emberkereskedelemnek olyan formája (2 esetben), amikor fiatalok lányokat adtak-vettek abból a célból, hogy ők különféle szexuális szolgáltatásokat nyújtsanak. A hetvenezer forintért, illetve az 5000 osztrák schillingért eladott 18 év alatti leányokat hamis útlevelel Ausztriába küldték, ahol éjszakai szórakozóhelyeken pénz ellenében közösködtek a megbízóik által kiválasztott személyekkel.

A kábítószerrel visszaélés büntettét a fiatalok általában drogfogyasztóként követik el, többnyire kíváncsiságból, ezért többségükre az ismételt vagy rendszeres fogyasztás nem jellemző. Az ilyen esetek elbírálásakor az ügyészségek megrovást, illetve vádemelés-elhalasztását alkalmazzák.

A kiskorúak kiszolgáltatottságuk folytán gyakran válnak bűncselekmények áldozatává. A múlt évben 3177 gyermekkorú és 5800 fiatalok sérelmére követtek el bűncselekményeket.

Az ügyészségek a jelentéktelen, kisebb tárgyi súlyú, ún. „bagatell” ügyekben a nyomozást megszüntetik és az elkövetőt megrovásban részesítik (16,21%). Ezek az intézkedések hatékonyak tekinthetők, mert a megrovásban részesített fiatalok a későbbiekben – néhány kivételtől eltekintve - nem válnak ismételt bűnelkövetővé. A múlt évben 754 ügyben (7,2%) 1135 személlyel szemben került sor vádhalasztásra. Vádemelésre 1999-ben 8016 (57,58%) terhelttel szemben került sor. A csökkenés részben a vádemelés-elhalasztások emelkedésével és azzal magyarázható, hogy a bizonyítás nehézségei miatt az ügyész tárgyalást tartott indokoltnak.

Javítóintézetben 1999. december 31-én 178 fiú, 18 leány, 2000. február 16-án 153 fiú és 20 leány volt. Előzetes letartóztatásban 1999-ben 265 fiatalok voltak, közülük 14 leány.

A szervezett bűnözés elleni fellépés

Szervezett bűnözésen a szakemberek ma már Magyarországon is azt értik, amit a világ más tájain: *azt a fajta csoportos bűnözést, amely hordozza a XX. századi kriminológiai elméletileg azonosított és meghatározott minőségi jellemzőket; a hierarchikus felépítést, a saját normarendszert és az annak kikényszerítésére rendelt apparátust, a bűnelkövetés foglalkozásszerűségét, a bűnözésbeli „munka-megosztásnak” a gazdasági szempontok szerinti racionális megszervezését és a legális világgal való olyan együttélést, amelynek folytán a bűnözői létből származó gazdasági haszon fokról fokra a legális világba beépülő és ott (is) érvényesíthető gazdasági, sőt, politikai hatalommá transzformálható.*

Ma már köztudomásúnak mondható tény, hogy a széles körben elterjedt kiskereskedések, vendéglátóhelyek, szórakozóhelyek tulajdonosaitól „védelem” címén pénzt zsarolnak ki (raketeering). Az infláció és a tőkehiány sújtotta vállalkozókat „uzsorások” szipolyozzák ki, akik jogi szemszögből támadhatatlannak tűnő biztosítékrendszert alkalmazva nyújtják azt a kölcsönt, amely révén színleg jogszerűen, valójában a legkíméletlenebb, nyers erőszaktól sem visszariadva forgatják ki az adóst mindenből. Ez utóbbi fázis, a „pénzbehajtás”, virágzó üzletággá nőtte ki magát.

Országos viszonylatban az évtized kezdete óta 10-20 közötti esetben követtek el szervezett bűnözéssel összefüggő emberölést. Ezek okai a bűnöző szervezeteken belüli konkurenciaharc, a pénzügyi viták megtorlásai voltak. Növekedett a gyanús, bűncselekményre utaló körülmények között eltűnt személyek száma. Néhány esetben pedig sem az áldozat, sem az elkövető kilétét nem sikerült tisztázni. Az áldozat személyazonosságára azért nem derül fény, mivel némelykor szándékosan felismerhetetlenné teszik. Az ismertté vált bérnyílások közel 2/3-át Budapesten követték el, többnyire (50%) külföldi állampol-

gárok. A nyomozások során a bérgyilkosságok mögött álló indítókokat csak valószínűsíteni lehetett, de a felbujtót, illetve az elkövetőt sohasem sikerült bíróság elé állítani.

A végrehajtó és az áldozat az ügyek többségében nem állt közvetlen kapcsolatban, a sokszor külföldről beutaztatott bérgyilkos megbízatása teljesítése után, általában azonnal elhagyta az országot. Fizetségük 130 000 és 1 millió forint között mozgott. A magyar bűnözők nagy része az erőszakot eddig általában a racionalitás határain belül alkalmazta, bűncselekményét rejtve, az ismeretlenség leple alatt követte el. Manapság azonban a bűnszervezetek egyre gyakrabban a nyílt harc kockázatát is vállalják, noha ez utóbbiak gyakran a volt Szovjetunió utódállamaiból kerülnek ki (néhánykor kimutatható, hogy Magyarország csak az anyaországi leszámolások terepe).

Az utóbbi években elsősorban Budapesten szaporodtak el a robbantások, a kézi gránátos akciók, a merényletek, a kivégzésszerű gyilkosságok, amelyek mind a bűnbandák viszálykodásaira és a magyar alvilág „honvédelmi” harcaira utalnak.

A szervezett bűnözésnek a gazdasági életben való jelenlétét (feketegazdaság) jellegzetesen egy-egy árukörrel – magas adótartalmú termékekkel – kapcsolatban, valamint jogosulatlan adó-visszaigénylések és exporttámogatások megszerzése terén lehet regisztrálni. Az elkövetők általában magas jövedelemmel, nagy mozgatható tőkével rendelkező rétegekből jönnek. Jellemző rájuk a nagyfokú szervezettség és a magas technikai színvonal. Az illegális tevékenységgel szerzett hasznot legtöbbször visszaforgatják. A bűnelkövetői körben két rész sejthető; a kvalifikált vezető, irányító réteg, illetve a végrehajtók.

A büntetőeljárások elsősorban a végrehajtói kör ellen indulnak, ők azonban semmilyen információt nem tudnak szolgáltatni, mivel csak részfeladatokat teljesítenek. Esetleges lebukásuk során a bűnözés felső szintje valószínűleg veszni hagyja őket, és azokat pedig, akik információval rendelkeznek, életveszélyesen megfenyegetik vagy hallgatásukat megvásárolják. A szervezeten elkövetett gazdasági bűncselekmények sok esetben nem egy város vagy megye területére korlátozódnak, hanem behálózzák az országot. [Különösen igaz ez az ún. olajügyekre, amelyek gyakran alkalmazott módszere az „olajszőkítés” volt. Ennek feltételeit a jogi szabályozás is elősegítette, mert ugyanazon olajterméknek (gázolaj) kétféle ára volt; az olcsóbb, ha fűtésre használták, és a drágább, ha például gépjármű üzemeltetésére.]

A szervezett bűnözés jegyei figyelhetők meg a csempészetet megvalósító egyes elkövetési magatartásokban is. Jellemző elkövetési módok: *a vámkezeléshez szükséges alacsonyabb összegről kiállított számlát mutatnak be (kettős számlázás), vámértéknövelő tényezők tekintetében tesznek valótlan nyilatkozatot, alulszámlázás: külföldi vételárat tartalmazó számlát csatolnak*, de az valójában csak előleg. E megoldásokat általában szervezeten, nemegyszer erre a célra létrehozott gazdasági társaságok keretében alkalmazzák.

A kábítószer-bűnözés mintegy 20 éve jelent meg Magyarországon. A szervezett kábítószer-bűnözésre is igazak azok az ismérvek, amelyek a szervezett bűnözésre általában: a konspiráció, a fantomcégek beiktatása, a pénzmosás. Az egyes kábítószerfajták eltérően kerülnek az országba: a heroin a „Balkán-útvonalon”, a kokain az USA-ból, Nyugat-Eu-

rópából, a marihuánát részben itthon termesztik, míg a hasis és az LSD-bélyegek fő beszerzési forrása Hollandia. Az amfetaminpor és az ecstasy tabletták a drogturizmussal kerülnek Magyarországra.

A '80-as évek végétől, a '90-es évek elejétől folyamatosan nőtt előbb a román, majd a délszláv válság kapcsán jelentkező, illetőleg ezzel párhuzamosan az afro-ázsiai népek Közép-, Nyugat- és Észak-Európába irányuló *migrációja*. A kivándorlás részben a menekültkénti elismerés kérelmezése formájában, másrészt pedig illegálisan, tiltott határátlépés, útiokmány tekintetében elkövetett *közokirat-hamisítás, embercsempészs* útján valósult meg. Két alapvető ok határozza meg a kényszervándorlást. Az egyik *a fejlett világoktól való gazdasági lemaradás* (Észak-Dél probléma). A másik *a vallási, etnikai, politikai szembeállításokból fakadó feszültségek, polgárháborús viszonyok*. Az 1991–1996 közötti években kb. 100 000 személlyel szemben történt Magyarországon intézkedés tiltott határátlépés miatt. Manapság egyre csökken az egy-két fős vagy eseti végrehajtás. Az embercsempészéssel foglalkozó szervezetekre is jellemzők az általános ismérvek. A szervezetek élén álló irányítók között ritkán fordul elő magyar állampolgár. A vezetők, szervezők egy része Magyarországon letelepedett vagy ideiglenes tartózkodási engedéllyel rendelkező, a kiindulási vagy célország állampolgára. Magyar állampolgárt, határterületi lakosokat, esetenként hivatali személyeket csak kisebb feladatok végrehajtására vonnak be. Az embercsempész-szervezetek felfedésének megakadályozására sokszor alkalmazzák a migránsok megfélemlítését, családtagjaik bántalmazásának kilátásba helyezését, ezért elfogásuk után történő kihallgatásuk során semmiféle információt nem hajlandók szolgáltatni.

A külföldi bűnelkövetők közül a román állampolgárságú elkövetők szerepe egyre inkább növekszik a lopott, illetve *fiktív adásvétel útján megszerzett gépkocsik külföldre juttatásában*. Társaik magyarok és külföldiek (pl. ukránok, bolgárok stb.). A másik nagyobb csoportban a FÁK-államok polgárai jelennek meg, akiknek egy része úgynevezett „erőszakiparos” orosz, illetőleg ukrán állampolgár. Eszközük a különböző haszonszerzés végett elkövetett bűncselekményekhez kapcsolódó terror és megfélemlítés. Mások az „üzleti élet” lehetőségeit aknázzák ki, s ehhez szükség esetén igénybe veszik az „erőszakiparosok” szolgáltatásait. A kínai nemzetiségű bűnözők családi alapon szervezett, többnyire zárt közösségekbe tömörültek. Kezdetben legalizált formák közt vállalkozásokat indítottak, de ma már a ruházati termékek feketepiacán szinte egyeduralkodók. Nagy számban fordultak elő a külföldi elkövetők között jugoszláv állampolgárok, akik a háború kitörését követően rendszeres csempésztevékenységet folytattak.

A külföldi bűnelkövetőkhöz kapcsolható a Magyar Köztársaság területére *hamis vagy hamisított útlevéllel belépésre jelentkező külföldi állampolgárok* – akik nem az Európai Unió államának polgárai –, illetve az általuk elkövetett közokirat-hamisítás büntette. Az útiokmány tekintetében elkövetett közokirat-hamisítás esetén a külföldi állampolgár belépésre jelentkezésekor az útlevélkezelő észleli, hogy a felmutatott és kezelésre átadott útiokmány hamis vagy hamisított. A külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és bevándorlásáról szóló 1993. évi LXXXVI. törvény 25. § (1) és (2) bekezdése alapján ilyen esetben a külföldit a határőrségnek vissza kell irányítania. Ez azonnali in-

tézkedésnek minősül, amelynek kapcsán a külföldi állampolgár vissza nem tartható, eljárás alá értelemszerűen nem vonható. Tehát ha a Magyarországra hamis útiokmánnyal érkező külföldi útlevél-ellenőrzése során a határőrség a hamisítást észleli, úgy a belépésre jelentkezőt visszafordítja. Közokirat-hamisítás 1998-ban 16 508, 1999-ben 13 555 esetben történt, tehát a száma 18%-kal csökkent.

A magyar büntető törvénykönyv (Btk.) XVI. fejezete szabályozza a *közrend elleni*, e fejezet III. címe pedig a *közbizalom elleni* bűncselekményeket. E bűncselekmények körében található az a törvényi tényállások, amelyek a polgárok együttélése szempontjából releváns tényeket tartalmazó okiratokkal kapcsolatos jogellenes tevékenységet rendelik büntetni. A Btk. 274. §-a szerint, aki hamis közokiratot készít vagy a közokirat tartalmát meghamisítja; hamis, hamisított vagy más nevére szóló valódi közokiratot felhasznál, illetve közreműködik abban, hogy a jog vagy kötelezettség létezésére, megváltozására vagy megszűnésére vonatkozó valótlan adatot, tényt vagy nyilatkozatot foglaljanak közokiratba, közokirat-hamisítást valósít meg és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A büntető jogalkalmazói gyakorlat is a közokirat fogalmának definiálásához a polgári perrendtartásról szóló törvény rendelkezéseit veszi alapul. Eszerint közokirat minden olyan okirat, amelyet bíróság, közjegyző vagy más hatóság, illetve közigazgatási szerv az ügykörén belül a megszabott alakban állított ki. Az ilyen okirat teljesen bizonyítja a benne foglaltak valóságát. A büntetőjogi védelmet a törvény nem korlátozza Magyarországon kiállított közokiratokra, tehát a bűncselekménynek tárgya lehet úgy a belföldön, mint a külföldön kiállított közokirat. A közokirat megjelenési formája szerint lehet hatósági határozat, engedély, igazolvány, bizonyítvány.

A bűncselekmény elkövetési magatartásai három csoportba oszthatók. Az első csoportba tartozik a *hamis közokirat készítése*, illetve a *közokirat tartalmának meghamisítása*. A készítés sajátossága, hogy egy korábban nem létezett olyan közokirat létesül, amelynek létrehozója nem azonos a kiállítóként feltüntetett személlyel. A közokirat tehát alakilag hamis. Ilyen esetben nincs jelentősége annak, hogy a közokirat tartalma fedí-e a valóságot. Amennyiben igen, akkor is hamis közokirat jön létre valós tartalommal. A közokirat tartalmának meghamisításakor egy már létező valódi közokirat megváltoztatására kerül sor. A tartalmi hamisítás azonban csak akkor büntetendő, ha a tevékenység a közokirat olyan részét érinti, amelynek bizonyító ereje van, tehát joghatás kiváltására alkalmas. Az elkövetési magatartások második csoportjába a hamis, hamisított vagy más nevére szóló valódi közokirat felhasználása tartozik. A felhasználás is kizárólag akkor valósít meg bűncselekményt, ha a közokirat bizonyító erejét érvényesítik. Ilyen lehet a közokirat hivatalos személy előtti felmutatása, hatósághoz történő benyújtása. A harmadik elkövetési tevékenység a közreműködésnek az a formája, amikor valódi közokiratba a valóságtól eltérő hamis tartalom kerül úgy, hogy a közokiratot az arra feljogosított hivatalos személy jóhiszeműen állítja ki. Ez az ún. intellektuális közokirat-hamisítás. Ilyenkor szükségszerűen két személy valósítja meg a tényállást, a hivatalos személy azonban – mivel tévedésben van – nem büntethető és csak annak a felelősségre vonására kerülhet sor, aki a valótlan adatokat szolgáltatja.

A törvény a hamis közokirat készítésének vagy tartalmi meghamisításának előkészületét is büntetni rendeli. A közokirat-hamisítás szándékos bűncselekmény, azonban az intellektuális közokirat-hamisítás gondatlan alakzata is büntetendő.

A törvény súlyosabban, öt évig terjedő szabadságvesztéssel rendeli büntetni, ha a közokirat-hamisítást hivatali hatáskörével visszaélve hivatalos személy valósítja meg. Ez esetben tehát a bűncselekményt tettesként csak speciális alany, a hivatalos személy követheti el. A magyar szabályozás sajátossága, hogy a törvényhozó ezt a tényállást nem a hivatali bűncselekmények körében, hanem a közbizalom elleni bűncselekmények között helyezte el.

A közokiratok, mint a jogilag releváns tényeket igazoló okiratok, e funkciójuknak csak akkor képesek eleget tenni, ha rendelkezésre állnak, ezért rendeli büntetni a törvény a közokiratok jogellenes megszerzését, megsemmisítését. A Btk. 277. §-ának (1) bekezdése szerint, aki olyan közokiratot, amely nem vagy nem kizárólag a sajátja, mástól ennek beleegyezése nélkül jogtalanul megszerez vagy azt megsemmisíti, megrongálja vagy eltitkolja, bűncselekményt valósít meg, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő. A bűncselekmény tárgya olyan közokirat lehet, amely nem az elkövetőé. A saját közokiratok megsemmisítése, megrongálása tehát nem valósít meg bűncselekményt. Az elkövetési magatartások közül a megszerzés a jogosult beleegyezése nélküli birtokba vételt jelent. A megsemmisítés során az elkövető a közokirat állagát pusztítja el, míg a megrongálás esetében a közokirat anyagában történik olyan változtatás, amely lehetetlenné vagy korlátozottá teszi a közokirat jogi hatás előidézésére való felhasználását. Az eltitkolás a jogosult előli eltagadást jelenti.

A szervezett bűnözés és a kábítószer-bűnözés korrelatív kapcsolata éppen úgy közismert, mint ahogy az is, hogy *világszerte törvénybe ütköző alkohol- és droghatás alatt gépjárművet vezetni*, mert ezek a szerek csalóka helyzetértékelést idéznek elő, rontják a gépjárművezető szinte valamennyi pszichés funkcióját.

Magyarországon a legutóbbi évekig a közúti közlekedés mentes volt a kábítószerhatástól, majd szinte robbanásszerűen jelentkezett 1996-ban egy olyan statisztikai adat, amely sürgős kodifikációs szabályozást inspirált: ebben az évben kábítószer hatása alatt 21 gépjárművezető okozott halálos eredménnyel járó balesetet.

A büntető törvénykönyv 188. §-a – amely az ittas állapotban való járművezetés diszpozícióját tartalmazza – módosult és kiegészült 1999. március 1-jei hatállyal, s azóta a bódult állapotban való gépjárművezetés is büntetendő. A törvénymódosítást elősegítette az ún. *háttérjogszabály*, a közúti közlekedés szabályairól szóló 1/1975. (II. 5.) KPM-BM együttes rendelet, amelynek egyik – több mint két évtizede hatályos – alapvető szabályát szegi meg az, aki biztonságos vezetésre képtelen állapotban ül a volánhoz. A 4. § (1) bekezdés c) pontja személyi feltételként határozza meg azt, hogy „járművet az vezethet, aki a vezetési képességre hátrányosan ható szer befolyása alatt nem áll”.

Természetesen olyan személynek sem adható át a gépjármű vezetése, aki bármilyen okból vezetésre alkalmatlan – így többek közt drogtól befolyásolt – állapotban van (Btk. 189. §). Megjegyzem, csupán a teljesség kedvéért, hogy a közúti gépjárművön kívül a vasúti, légi, valamint a gépi meghajtású vízi jármű vezetésének bódult állapotban történő vezetése is bűncselekmény, hasonlóan az alkoholos állapothoz.

Annak leszögezése mellett, hogy jogalkotási szempontból a büntetőjogi rendelkezések már lehetővé teszik a felelősségre vonást, a jogalkalmazók – a rendőrök, az ügyészek és a bírák egyaránt – nehéz helyzetbe kerültek a bűncselekmény bizonyítását illetően, a droghatás kimutatása vonatkozásában. Jól tudjuk, számos külföldi államban sem teljesen tekinthető megoldottnak ez a bizonyítási probléma, pl: a központi idegrendszerre ható gyógyszerek, valamint a különböző kábítószeres hatások hatásának műszeres és laboratóriumi kimutatásának nehézségei miatt, valamint annak bizonyítását illetően, hogy a járművezető ismerte-e kellően egyik vagy másik gyógyszer bódító hatását, a drog lebomlási idejét stb. Viszont azt is jól tudjuk, hogy a kábítószerrel kapcsolatos deviáns jelenségek és magatartások – ezzel együtt a szervezett bűnözés egyik megnyilvánulása – elleni fellépés a közlekedési büntetőjog számára is aktuális és egyidejűleg meg sem kerülhető feladat.

A pénzmosás elleni harc nemzetközi eszközei végesek, ezért szinte minden lehetséges (titkos és nyílt) eszköz felhasználása ajánlás (pl. az ún. „Hetek” által létrehozott FATF ajánlásai), vagy tényleges jogszabály útján megtörtént.

Ezekon kívül – a nemzetközi konferenciákon – elhangzott javaslat arra, hogy ne kelljen bizonyítani az alapbűncselekmény elkövetését. Ezt nem tartjuk kívánatosnak, mert ebben az esetben a pénzmosás elkövetési tárgyának eredetét illetően legfeljebb az ún. „felderítési” adatokra lehetne támaszkodni, amely – a „mosott pénz” elkobzásakor – jelentősen sérthetné jóhiszemű harmadik személyek jogait. Ezzel szemben megfontolandónak látszana az, hogy a pénzmosás felderítésében, az erre leginkább alkalmas pénzintézeteket anyagilag érdekeltté tegyék. A gazdasági bűnügyek felderítéséből nyert tapasztalat, hogy a gazdasági élet résztvevőit a törvények nem feltétlenül ösztönzik adminisztratív feladatok maradéktalan teljesítésére. A nemzetközi ajánlások nyomán a pénzmosást büntetni rendelő valamennyi állam a „tisztára mosott” pénzeket a maga számára kívánja megszerezni (elkobzás). Esetleg érdemes volna elgondolkozni azon, hogy az ilyen pénzeknek például 50 %-a – esetleg még kevesebb része, rendkívüli esetben akár az egésze se – essen elkobzás alá, hanem a felderítő pénzintézetet (pénzügyintézetet) illesse meg.

1994 óta Magyarországon mindössze egy pénzmosás miatt indított ügy volt alkalmas vádemelésre. A felderítés magán viseli az új bűncselekmények esetében jellemző „gyermekbetegségeket”. A felderítés alapvető feltétele a megbízható információ és ennek alapján a gyors intézkedés. A pénzintézeteknél néhol tapasztalható bizonytalanság. Előfordul, hogy a magyar pénzintézet nem rendelkezik ismeretekkel az átutalást teljesítő külföldi pénzintézetről, illetőleg az utóbbi által kiállított okmány valóságában történő kétségek eloszlátása nehézségekbe ütközik. Ebből következően a gyors hatósági intézkedés is legfeljebb a „mosott pénz” lefoglalását eredményezheti. Meg kell jegyezni, hogy a hatályos jogsegély-egyezmények alapján valóban gyors intézkedések ritkán tehetők.

Hagyományostól eltérő bűnüldözés

A hagyományostól eltérő bűnözés új bűnüldözést tesz szükségessé. E felismerésre figyelemmel a jogalkotó 1997 szeptemberétől bűncselekménnyé nyilvánította a *bűnszervezet létrehozását*, továbbá a *bűnszervezet tagjakénti elkövetést* a Btk-ban szereplő több törvényi tényállás minősített esetévé tette, súlyos büntetést fűzve hozzá. A nyomozó hatóság-

gok létrehozták a „szervezett bűnözés elleni” egységeiket. A rendőrség keretén belül mind a központi szervnél (ORFK), mind pedig a megyei főkapitányságoknál megalakították a „szervezett bűnözés elleni igazgatóságokat”, ahol igyekeznek – az egységes vezetés, valamint az állandó információszolgáltatás segítségével – összehangolni az ún. nyílt nyomozásokat és a titkos eljárásokat. A többi nyomozó hatóságnál (határőrség, vám- és pénzügyőrség, adónyomozó hatóság) kisebb méretekben ugyanez a folyamat indult meg.

Az ügyészség eszköztára az elmúlt esztendőkből olyan törvény adta jogosultságokkal bővült, mint a nyomozó hatóságokkal együttműködni hajlandó bűnelkövetőkkel szembeni nyomozás megszüntetése, valamint a nyomozó hatóságok ún. *fedett nyomozói bevetésének* engedélyezése.

A bűnüldözésben részt vevő egyes hatóságok együttműködése rendkívül fontos eszköz a szervezett bűnözés elleni fellépésben. Állandó szervezetszerű megoldás ugyan még nincs, azonban egy-egy bűncselekmény felderítésére már volt ilyen szervezett együttműködés (pl. az ún. Aranykéz utcai emberölés ügye, ahol a rendőrség felderítő, vizsgáló szervének képviselője, továbbá a vám- és pénzügyőrség, a határőrség, a nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint az ügyészség képviselője rendszeresen együttesen értékelt a beszerzett információkat, összehangolta a teendő intézkedéseket).

1996-ban az Európai Tanács kiemelkedő jelentőséggel húzta alá a szervezett bűnözés elleni harc fontosságát, a jövőbeni szorosabb, hatékonyabb együttműködés megteremtését. Ajánlásai a következők: *szoros munkakapcsolat kialakítása a tagállamok között, a szervezett bűnözés elleni harc meghatározó szereplőivel való együttműködés (Interpollal, Europollal, Bűnmegelőzési és Bűnügyi Igazságszolgáltatási Bizottsággal), a tagállamok rendőrségi intézményei közötti közvetlen kapcsolat megteremtése (információcsere), bűnmegelőzési stratégiák fejlesztése, nemzetközi számítógépes stratégiai információs rendszer kiépítése, a speciális illetékesség szabályainak kidolgozása.*

A bűnügyi együttműködés korlátai

Az ajánlások realizálásához ismerni kell a mai bűnügyi együttműködés korlátait. Ilyennek számít különösen az egyes államok alacsonyabb szintű ügyészségei közötti közvetlen kapcsolat lehetőségének a hiánya, ami nyilvánvalóan bürokratizálja a kapcsolatokat. (Az 1994 szeptemberében Budapesten, az ET rendezésében tartott konferencián elfogadott „következtetések” az ügyészi együttműködés decentralizálásának igényét fogalmazták meg, különösen olyan államok között, ahol a közvetlen kapcsolatok hagyományosak és intenzívek.) Ide értendő a mi régióinkban a nyelvismeret hiánya; más államok jogrendszere megfelelő ismeretének hiánya; a más államok igazságügyi szervezetéről rendelkezésre álló gyér ismeretek; a párizsi és a strasbourgi egyezményhez az egyes államok által fűzött nyilatkozatok és fenntartások szinte önálló kódexet képeznek, terjedelmük messze meghaladja az egyezmények és a kiegészítő jegyzőkönyvek terjedelmét; az arra illetékes szervek információcseréjének nehézkessége, hiszen alig ismerjük egymást.

Érdekes új törekvés képét villantja fel az *Európai Igazságügyi Hálózat* létrehozására irányuló törekvés. Ez akkor segíthetné valóságosan az igazságügyi együttműködést, ha az említett korlátokat fokozatosan megszüntetve – az európai bűnügyi jogsegélyegyezmény-

hez hasonlóan – számos állam csatlakozna a hálózathoz, hajlandóak lennének lemondani szuverenitásuk egy részéről, bizonyítási eljárásukat hasonlóvá tennék, avagy a hálózat keretében beszerzett bizonyítékok felhasználását nem kötnék belső eljárásjoguk nehezítő feltételeihez (pl. a nyomozás során bíróság előtt történjen a tanúkihallgatás, eskütétel vagy más hitelesítési eljárás legyen szükséges stb.). Ez azonban rendkívül kényes probléma, mert teret engedhet az állami önkénynek. Emellett szükséges az igazságügyi hatóságok tagjainak személyes ismeretsége, a közvetlen, gyors és megfelelően védett informatikai kapcsolat. Mindez azonban a Harmadik Pillért jelentő Maastrichti Szerződés VI. címéből – enyhén szólva – nemigen következik.

A szervezett bűnözés fő veszélye paradox módon az, hogy az egyes embert szinte egyáltalán nem fenyegeti, sőt a lakosság egy részének bizonyos – törvényesen nem forgalmazható – áruk (pl. kábítószer) iránti keresletét kielégíti, illetőleg a törvényesen forgalmazható áruk egy része (pl. video- és hangkazetták, CD-lemezek, számítástechnikai eszközök, programok stb.) iránti keresletet jóval olcsóbban elégíti ki. Társadalmi veszélyessége éppen abban áll, hogy a gazdasági pozíciók megszerzésével nemzetgazdaságilag is jelentős adózatlan pénzösszeghez jutva működési zavarokat is okozhat. Erre figyelemmel mindig nagy valamennyi államban a kísértés, hogy a jogállami eszközöket félretéve az „erős kéz” politikáját hirdetve lépjen fel e jelenséggel szemben. Úgy gondoljuk, hogy a szervezett bűnözésre csak a szervezett tisztesség, az alkotmányosság erősítése, nem pedig feladása a logikus és erkölcsileg-társadalmilag egyetlen elfogadható válasz.

Vókó György